

ционирование системы оценки рисков с точки зрения сферы и факторов рисков, его величины и последствий для банковского учреждения, а также механизм обратной связи в форме принятия управленческих решений. Ориентация принимаемого решения на ликвидность банка может служить залогом успешной его работы.

Учитывая, что последним «рубежом защиты» коммерческого банка для сохранения его финансовых позиций в условиях рискованной деятельности является его собственный капитал, в управлении рисками, важное значение, приобретает выходящая за рамки рассмотрения в данной статье проблемы количественной оценки и определение области риска, в которой находится конкретная банковская операция. Этому будет способствовать предложенная классификация рисков, позволяющая систематизировать факторы возникновения риска, присущие определенному виду деятельности банка и выработать адекватные условия и методы хеджирования.

РЕЗЮМЕ

У статті визначена актуальність класифікації ризиків у банківській сфері, викладені результати порівняльного аналізу класифікації, які частіше зустрічаються. Відзначена концепція автора, запропонована класифікація, яка дозволяє систематизувати чинники виникнення ризиків і виробити адекватні думки їхньої мінімізації.

SUMMARY

In the article the actuality of the classification risk in the bank sphere is defined. Results of the comparative analysis classification are expounded. Conception of the author permits to systematize factors of the beginning risk. The adequate method of them minimum is produced.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Сервук В.Т. Банковские риски. – М.: Дело ЛТД, 1995. – С.7.
2. Демчекно Ю. Савчук С. Актуальность риска – менеджмента в банках // Вісник НБУ. – №8. – 1999. – С.50.
3. Жуков Е.Ф. Банки и банковские операции. М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – С.209.

Надійшла до редакції 12.01.2000 р.

УДК 336.71

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОЕФІЦІЄНТУ КАПІТАЛЬНОЇ ДОСТАТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

О.В.Малишко

Українські комерційні банки, прагнучись увійти до світової банківської спільноти, мають додержуватись деяких міжнародних стандартів. Одним з них є норматив капітальної достатності (коефіцієнт Кука). Під капітальною достатністю в міжнародній практиці банківського регулювання розуміється відношення капіталу банку до суми зважених за ризиком його активів. Це коефіцієнт, а не абсолютне значення, який відбиває рівень платоспроможності банків. Він був розроблений Базельським комітетом з банківського регулювання, що діє при Банку міжнародних розрахунків у швейцарському місті Базель. Вимоги коефіцієнту Кука розповсюджуються тільки на міжнародні банки,

які мають відділення або філії за кордоном і в діяльності яких операції в іноземній валюті та з нерезидентами мають питому вагу більше третини.

Корисність коефіцієнту Кука для центрального банку країни виявляється у наступному.

Їм стимулюється збільшення основного капіталу банків, тобто акціонерного капіталу та загальних резервів. І тому зменшуються вірогідність й масштаби системної банківської кризи, яка торкається усієї національної банківської системи та виходить за кордон.

Оскільки банки, що застосовують коефіцієнт Кука, орієнтуються більше на рентабельність активів, а не на їх об'єм, остільки на шляху необмеженої кредитної експансії банків ставиться економічний бар'єр.

Наявність однорідних нормативів регулювання банківського капіталу у різних країнах дозволяє органам регулювання, клієнтам банків та інвесторам проводити порівнянні порівняння як банків, так і національних банківських систем. Прагнення до розташування капіталу в країнах з більш ліберальною системою його регулювання у більшості випадків зникає. Через те коефіцієнт Кука сприяє розвитку міжнародній банківській конкуренції.

Корисність коефіцієнту для комерційних банків полягає у тому, що тепер кожна банківська балансова та позабалансова операція повинна співвідноситися із вартістю власних коштів. Ця вартість повинна враховуватися при розробці тарифів на банківські послуги. Коефіцієнт Кука не стимулює банки надавати кредити за ставками нижче ринкових для тимчасового залучення клієнтів. Навпаки, їм заохочується поступове зниження банківської маржі та зміцнення платоспроможності банку. Управління балансом, котре раніше обмежувалось лише управлінням ризиками процентних ставок, із застосуванням коефіцієнту Кука розповсюджується тепер на всі активи, включаючи позабалансові. Визначення конкурентоспроможної вартості банківських послуг дозволяє виявляти банку найбільш рентабельні операції.

Базельський комітет в 1988 р. запропонував мінімальний стандарт капітальної достатності 8% від зважених за ризиком активів банку. Використовується тільки п'ять значень ризиків зваження: 0, 10, 20, 50 и 100%. Угода встановлює мінімальні вимоги щодо рівня капіталу банків, які проводять міжнародні операції: по 4% – від величини капіталу першого рівня и по 8% – від загальної величини капіталу (першого та другого рівнів) в залежності від суми активів, зважених за ризиком.

Комітет рекомендує усі позабалансові зобов'язання конвертувати в еквіваленти кредитного ризику, помножуючи номінальну основну суму на коефіцієнт кредитної конверсії. При цьому позабалансові інструменти розбито на п'ять широких груп:

- інструменти, які замінюють кредити (наприклад, загальні гарантії за боргом, гарантії за банківським акцептом, резервні акредитиви); коефіцієнт конверсії приймається 100%.
- певні операції, пов'язані із позабалансовими зобов'язаннями (контрактні та платіжні гарантії, гарантії та резервні акредитиви, що відносяться до особих операцій); коефіцієнт конверсії 50%.
- короткострокові позабалансові зобов'язання, які самоліквідуються та пов'язані з торгівлею (наприклад, документальні акредитиви, забезпечені залогом в формі коносаменту); коефіцієнт конверсії 20%.
- зобов'язання з початковим строком понад 1 року, а також усі програми випуску євронот і середньострокові кредитні програми; коефіцієнт конверсії 50%.
- позиції, пов'язані із процентними ставками та валютними курсами (наприклад, свопи, опціони, ф'ючерсні контракти). До цих позицій застосовується тільки один коефіцієнт конверсії – 50%.

Для українських банків дуже гострою сьогодні є проблема джерел капіталізації. Найбільш критичне це питання встає для малих та середніх банків. За результатами дослідження, використовуючи дані рейтингу [1], виявимо розподіл 129 банків України за критерієм нормативного капіталу.

Число банків, які не впоралися із мінімальними капітальними вимогами, складає 65 із 129, або 50,4%. Якщо провести порівняння цих 65 недокапіталізованих банків із групуванням банків на середні та малі за критерієм величини сукупних активів [2], то виявиться така картина.

В групі 106 середніх банків (із сумою активів > 10 млн. грн., але < 100 млн. грн.) 25 мають від 2 до 3 млн. ЄВРО капіталу, 17 – від 1 до 2 млн. ЄВРО і 3 – менше 1 млн. ЄВРО статутного і просто капіталу. Тобто 45 банків із групи 106 середніх входять до складу недокапіталізованих 65 із 129. В процентах це складає 42,5% і 50,4% відповідно.

В групі 30 малих банків (із сумою активів < 10 млн. грн.) 3 мають від 2 до 3 млн. ЄВРО капіталу, 10 – від 1 до 2 млн. ЄВРО и всього 1 – менше 1 млн. ЄВРО статутного і просто капіталу. Тобто 14 банків із групи 30 малих входять до складу недокапіталізованих 65 із 129. В процентах це складає 46,67% і 50,4% відповідно.

Наочно видно, що є кореляція між розміром банку і проблемою капіталізації, яка актуальна перш за все для середніх і малих банків. Тому пропонується внести зміни і доповнення в Інструкцію «Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків», що призводять до зростання як величині нормативного капіталу, так і показника капітальної достатності НЗ.

1. На кожний відсоток приросту кредитних вкладень в промисловий сектор 0,5% приросту спеціальних резервів з рахунку 2400 допускати включати в нормативний капітал. Сьогодні це може виступити також стимулом для кредитування реального сектора малими та середніми банками.

2. З метою гармонізації ваг ризику з Базельською угодою пропонується:

- ◆ ввести 20%-й коефіцієнт ризику за рахунками 1500, 1508, 1509 (Кореспондентські рахунки, які відкриті в інших банках. Нараховані (прострочені нараховані) доходи за коштами до запитання в інших банках.);
- ◆ для бал. рах. 9020 (тобто гарантіям, що надані клієнтам) ввести коефіцієнт кредитної конверсії 50%;
- ◆ ввести коефіцієнт кредитної конверсії 100% для позицій 9100, 9122, 9129 (Зобов'язання за кредитуванням, надані банкам. Непокриті акредитиви. Інші зобов'язання за кредитуванням, надані клієнтам.). Тут доречний коефіцієнт конверсії не 50, а 100%. Тем більш це справедливо для умов перехідної економіки України.
- ◆ диференціювати коефіцієнт ризику на 50% та 20% для позицій 1510-1512, 1515, 1518 (Депозити овернайт, розміщені в інших банках. Гарантійні депозити в інших банках. Інші короткострокові депозити, розміщені в інших банках. Довгострокові депозити, розміщені в інших банках. Нараховані доходи за строковими депозитами, які розміщені в інших банках.), проводячи різницю між банками своєї країни і банками країн категорії А;

3. За умов падіння курсу гривні пропонується використовувати нетрадиційне джерело капіталізації – залучення субординованого боргу у вільно конвертованій валюті з метою подальшого перерахування позитивних курсових різниць в основний капітал після періодів девальвації. Природно, що ці кошти мають залучатися на строк не менше 5 років без можливості дострокового вилучення, окрім випадку ліквідації банку. Внаслідок своєї відносної новини така схема капіталізації менше підпадає під регулювання.

Нижче (табл. 1) розкрито вплив запропонованих змін у ваги ризику активів українських банків на величину цих активів.

Таблиця 1 Вплив запропонованих змін у розподіл активів комерційного банку за групами ризику на величину цих активів

№№ рахунків	Початкова сума	Коефіцієнт ризику		Сума за діючою методикою, грн.	Сума після змін, грн.
		Діючий	Запропонований		
1500, в т. ч.:	1258 995,00	50%	-	629 497,50	-
для країн групи А	258 957,00	-	20%	-	51 791,40
для решти країн	1 000 038,00	-	50%	-	500 019,00
1508, в т. ч.	135 814,00	50%		67 907,00	-
для країн групи А	10 002,00	-	20%	-	2 000,40
для решти країн	125 812,00	-	50%		62 906,00
1510, в т. ч.:	1 258 995,00	50%		629 497,50	-
для країн групи А	1 258 995,00	-	20%	-	251 799,00
для решти країн	-	50%		-	-
1511, в т. ч.:	210 200,00	50%		105 100,00	-
для країн групи А	185 000,00		20%		37 000,00
для решти країн	25 200,00		50%		12 600,00
1512, в т. ч.:	150 000,00	50%		75 000,00	-
для країн групи А			20%		-
для решти країн	150 000,00		50%		75 000,00
1515, в т. ч.:	-	50%		-	-
для країн групи А	-		20%		-
для решти країн	-		50%		-
1518, в т. ч.:	135 802,00	50%		67 901,00	-
для країн групи А	93 507,00		20%		18 701,40
для решти країн	42 295,00		50%		21 147,50
9020	200 000,00	100%	50%	200 000,00	100 000,00
9122		50%	100%	-	-
9129	153 000,00	50%	100%	76 500,00	153 000,00
Разом	104 153 106,59	-	-	36 543 797,33	35 978 359,03

Висновки. При нормативному капіталі, який складає у вищенаведеному прикладі 8000000 грн., величина нормативу НЗ дорівнюватиме за діючою методикою 21,8900%, а за пропонованою – 22,2400%. Таким чином, запропоновані зміни призвели до зростання показника капітальної достатності при гармонізації ваг ризику активів із Базельською угодою.

На прикладі реальних балансових даних двох українських комерційних банків застосування пропонованих змін призвело до наступного. У двох випадках з трьох рекомендовані зміни дозволяють підвищити величину коефіцієнту (з 8,2093% до 8,3383% та з 29,5508% до 30,9395%), що є позитивним моментом. В третьому випадку спостерігається зниження нормативу НЗ з 38,0868% до 37,1005%, що не може бути скомпенсова-

но включенням до нормативного капіталу 0,5% приросту величини спеціальних резервів з рахунку 2400, оскільки приріст негативний. Таким чином, потрібні додаткові дослідження на більшому масиві даних.

РЕЗЮМЕ

Раскрыта суть норматива капитальной достаточности как международного стандарта в практике регулирования международной банковской деятельности. Показаны подходы Базельского комитета по взвешиванию банковских активов по риску, в том числе внебалансовых. Выявлено распределение украинских банков по критерию величины нормативного капитала. Предложены нетрадиционные пути капитализации в Украине, которые ведут к росту величины нормативного капитала. Также показано влияние предложенных изменений в веса риска активов на примере балансовых данных украинских банков, что ведёт к росту показателя капитальной достаточности НЗ.

SUMMARY

The essence of capital adequacy ratio as international standard in the global banking regulation practice was revealed. The Basle committee's approaches as to risk - weighting of bank assets including off-balance ones were showed. The Ukrainian banks' distribution by the criterion of standard capital volume was discovered. The non - traditional capitalization ways in Ukraine which lead to standard capital volume increase were proposed. The influence of proposed changes at assets' risk weights based on the example of Ukrainian banks' balances data, which result in capital adequacy ratio N3 increase were showed as well.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рейтинг коммерческих банков Украины по состоянию на 1 июля 1999 г. // БИЗНЕС, № 31-33(342-344), 2-16 августа 1999 г.
2. Структура пасивів комерційних банків України за I кв. 1999 р. // Вісник НБУ, червень 1999 р. – С.45-48.

Надійшла до редакції 09.02.2000 р.

УДК 336.12

АНАЛИЗ МЕЖБЮДЖЕТНЫХ ОТНОШЕНИЙ В УКРАИНЕ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗРЕЗЕ

Е.Н.Стрелина

Создание политически стабильного общества и устойчиво растущей национальной экономики невозможно без решения проблем выравнивания межрегиональных различий, преодоления кризисных явлений и отставания в развитии отдельных территорий. Данный аспект межбюджетных отношений в Украине является одним из наиболее болезненных и законодательно неурегулированных.

О горизонтальных диспропорциях региональных бюджетов в Украине свидетельствуют данные таблицы 1 и 2. За 1995-1998 годы коэффициент вариации душевых бюджетных доходов увеличился с 0,24 до 0,39, а душевых расходов с 0,16 до 0,21. В 1998 году в 18 из 25 областей душевые бюджетные доходы и расходы были ниже, и только в 7 – выше среднего уровня по Украине. При этом минимальный доход был меньше среднерегионального в 6 раз, а максимальный превышал средний в 1,8 раза.